

ҚОҒАМДЫҚ ТЫНДАУДЫҢ ҚОРЫТЫНДЫ ХАТТАМАСЫ

Қоғамдық тыңдау Ішкі істер органдары қызметінің мәселелері жөніндегі қоғамдық кеңестің шешімімен тағайындалды
Қоғамдық тыңдауда қаралған мәселе: «Отбасы-тұрмыстық зорлық-зомбылықты криминализациялау».

Бақыланатын органдар мен олардың лауазымды адамдарының Республикасының сақтауы туралы ақпарат Әлемнің 90-нан астам мемлекетінде тұрмыстық зорлық-зомбылық туралы заңнамалық ережелер бар, осы мемлекеттердің 60-ы тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы арнайы заңдар қабылдады. Ұлыбританияда (тұрмыстық зорлық-зомбылық қылмыс және құрбандар туралы Заң 2004), АҚШ (әйелдерге қарсы зорлық-зомбылық туралы Федералдық заң 1994 + 35-мен астам штат, Колумбия округі және АҚШ Виргин аралдары), Австралияда (барлық 8 провинцияда тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы арнайы заңдар қабылданды), Австрияда (тұрмыстық зорлық-зомбылықтан қорғау жөніндегі Федералды Акт, 1997ж.),	Қоғамдық тыңдау барысында анықталған, жеке және заңды тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделеріне нұқсан келтіретін немесе шектейтін ережелерді жою жөніндегі ұсынымдар. Нормативтік құқықтық актілерге өзгерістер мен толықтырулар енгізу бойынша ұсыныстар Ішкі істер органдары қызметінің мәселелері жөніндегі қоғамдық кеңес қоғамдық тыңдау нәтижелері бойынша ШЕШІМ ҚАБЫЛДАДЫ: - ІІМ-нің осы бағыттағы жұмысын қанағаттанарлық деп тани отырып, Әкімшілік полиция комитетінің ақпаратын назарға алу; - қорытынды хаттама жария жиналыс барысында айтылған ұсынымдар мен ұсыныстарды ескере отырып қабылданын. 1. ҚР ІІМ-нің Әкімшілік полиция комитетіне ұсынылсын: 1.1 «Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу туралы» ҚР Заңына өзгерістер енгізілсін және мынадай жалпы профилактикалық шаралар көзделсін: 1) отбасы мәселелері жөніндегі уәкілетті орган әзірлейтін тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикалық шараларының тиімділігіне талдау және бағалау жүргізудің орталықтандырылған мониторингі мен әдіснамасын қамтамасыз ету; 2) аумақтарды дамытудың стратегиялық жоспарлары мен бағдарламаларында тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы бойынша нысаналы индикаторларды айқындау;
--	---

Германияда (тұрмыстық зорлық-зомбылықтан қорғау туралы Заң 2002ж.), Бразилияда (тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы заң 2006ж.), Болгарияда (тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы заң тұрмыстық зорлық-зомбылықтан қорғау, 2005ж.), Испанияда (гендерлік белгісі бойынша зорлық-зомбылықтан қорғаудың кешенді шаралары туралы заң).

АСЕАН (Оңтүстік-Шығыс Азия) аймағындағы 10 елдің 6-сы отбасындағы зорлық-зомбылыққа қарсы арнайы заңдар қабылдады. Әлемдегі соңғы қабылданған заңдардың бірі-2016 жылғы Қытайдағы тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы заң. 2017 жыл Орталық Чанша қаласы Мемлекеттік органдардың бағалауына тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алуды енгізген алғашқы қала болды.

2006 жыл: Грузияның «Әйелдерге немесе (және) тұрмыстық зорлық-зомбылыққа жол бермеу, зорлық-зомбылық құрбандарын қорғау және оларға көмек көрсету туралы» Заңы.

3) тұрмыстық зорлық-зомбылық фактілері туралы статистикалық деректердің мониторингі, олардың жасалуына ықпал ететін себептер мен жағдайларды талдау;

4) орталық және жергілікті деңгейлерде тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы саласындағы іс-шаралар кешенін әзірлеу және іске асыру;

5) тұрмыстық зорлық-зомбылық жасаудың жай-күйін, себептері мен жағдайларын, заңнаманың тиімділігін зерттеуді жоспарлау, ұйымдастыру және жүргізу тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу және оны заңнамаға сәйкес қолдану практикасы саласында;

6) тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы, ана мен әке болуды, балалық шақты қорғау, адам құқықтарын құрметтеу, жеке тұлғаны дамыту және тәрбиелеу, кемсітушілікке жол бермеу, қоғамда зорлық-зомбылық мінез-құлық үлгілеріне, оның ішінде білім беру қызметі шеңберінде және бұқаралық ақпарат құралдарында төзбеушілікті қалыптастыру жөнінде ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын жүргізу.

1.2 ҚК-де «Тұрмыстық зорлық-зомбылық» деген жаңа бапты келесі диспозициямен және санкциямен енгізу:

«Тұрмыстық зорлық-зомбылық, яғни ерлі-зайыптыларға немесе бұрынғы ерлі-зайыптыларға немесе кінәлі адам отбасылық немесе жақын қарым-қатынаста болған (болған) басқа адамға қатысты физикалық, психологиялық немесе экономикалық зорлық-зомбылықты қасақана жүйелі түрде жасау, бұл физикалық немесе психологиялық азапқа, денсаулықтың бұзылуына, еңбекке жарамсыздыққа, эмоционалды тәуелділікке немесе жәбірленушінің өмір сапасының нашарлауына әкеледі қоғамдық жұмыстармен жүз елуден екі жүз қырық сағатқа дейінгі мерзімге не алты айға дейінгі мерзімге қамауға алуға, не бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге немесе екі жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады».

1.3 Қылмыстық кодекстің 54-бабына. Қылмыстық жауаптылық пен жазаны ауырлататын мән-жайлар екі жаңа мән-жайды енгізу:

2007 жыл: Молдованың «тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу және жолын кесу туралы» Заңы.	- ерлі-зайыптыларға немесе бұрынғы ерлі-зайыптыларға немесе кінәлі адам отбасылық немесе жақын қарым-қатынастағы (болған) басқа адамға қатысты қылмыстық құқық бұзушылық жасау; - «баланың қатысуымен қылмыстық құқық бұзушылық жасау».
2010 жыл: Әзірбайжанның тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу туралы Заңы.	1.4 қылмыстық іс жүргізу кодексінде «Тұрмыстық зорлық-зомбылық» бабы бойынша істерді жеке-жария айыптау істерінің санатына, ал егер жәбірленушілер кәмелетке толмағандар, мүмкіндігі шектеулі адамдар, қарттар, жүкті және сот таныған әрекетке қабілетсіз адамдар болса, онда бұл істер жария айыптау істерінің санатына ауыстырылуға тиіс.
2013 жыл: Тәжікстанның «Отбасындағы зорлық-зомбылықтың алдын алу туралы» Заңы.	1.5 қылмыстық құқық бұзушылықтар құрамына мынадай құқыққа қарсы іс-қимылдар енгізілсін:
2017 жыл: Қырғызстанның «Отбасылық зорлық-зомбылықты қорғау және қорғау туралы» Заңы, Украинаның «тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу және оған қарсы тұру туралы» Заңы және Арменияның «Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу және жәбірленушілердің тұрмыстық зорлық-зомбылықтан құдықтарын қорғау және отбасындағы бейбітшілікті қалпына келтіру туралы» Заңы.	1) жүктіліктегі кінәлі адамға, кәмелетке толмаған адамға, басқа қорғансыз немесе дәрменсіз адамға не кінәліге байланысты адамға қасақана денсаулығына жеңіл зиян келтіру; 2) жүктіліктегі кінәліге, кәмелетке толмағанға, басқа қорғансыз немесе дәрменсіз адамға не кінәліге тәуелді адамға көрінеу әйелге қатысты ұрып-соғу; сотқа дейін тұрмыстық зорлық-зомбылық туралы істер бойынша тараптардың татуласуының күшін жою.
2019 жыл: Өзбекстанның «Әйелді қысым мен зорлық-зомбылықтан қорғау туралы» Заңы.	1.6 Қорғау нұсқамасын беру кезінде құқық бұзушыны тұрғылықты жері бойынша учаскелік полиция бөлімшесінде күн сайын атап өтуге міндеттеу. Электрондық білезікті қолдануды қарастырыңыз. 1.7 Зорлық-зомбылық қауіпінің дәрежесіне және зардап шеккендердің қауіпсіздік шарттарына байланысты қорғаныс нұсқамасын қолданудың икемді шарттарын енгізу. 1.8 қорғау нұсқамасында <i>(жәбірленушінің пікірін ескере отырып)</i> кінәлі адамға қатысты жәбірленушімен қорғаныс нұсқамасына қол қойылған сәттен бастап 3-тен 10 тәулікке дейін бірге тұруға тыйым салу көзделсін. 1.9 қорғау нұсқамасының шарттарын бұзғаны үшін жауапкершілікті ӘҚБтК-ден Қылмыстық кодекске ауыстыру, өйткені әкімшілік жауапкершілік тұрмыстық зорлық-зомбылықты қайталап жасауды тежеуде тиімсіз.

Беларуссияда тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу мәселелері «Құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі қызметтің негіздері туралы» 2014 жылғы Заңда реттелген. Ресей мен Түркіменстанда отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алудың арнайы заңдары әлі қабылданған жоқ. Отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықты криминализациялау барлық қарастырылған мемлекеттерге тән. Бұл ретте бірқатар елдерде тұрмыстық зорлық-зомбылық ауырлататын мән-жай ретінде белгіленді (<i>Франция</i>).	1.10 куәгерлер мен жәбірленушілердің балаларының тұрмыстық зорлық-зомбылықтан құқықтарын қорғау жөніндегі нормаларды енгізу. Үйдегі агрессордың балалармен байланысын шектеу арқылы, оның ішінде дағдарыс орталықтарында болған кезде баланың ең жақсы мүдделерін және оның қауіпсіздігін қамтамасыз ету. 1.11 тұрмыстық зорлық-зомбылықтан зардап шеккендердің құқықтары туралы толық және түсінікті ақпараты бар, тұрмыстық зорлық-зомбылық туралы өтініш беру туралы нұсқаулар мен оқыту бейнелері және мүгедектігі бар адамдардың қажеттіліктерін ескере отырып, зардап шеккендер тегін құқықтық, әлеуметтік, медициналық, психологиялық және өзге де көмек ала алатын басқа ұйымдарға сілтемелері бар мемлекеттік вебсайт құру. 1.12 полицияның барлық қызметкерлеріне Гендерлік және тұрмыстық зорлық-зомбылық, оның динамикасы, салдары, қарым-қатынас қағидаттары және зардап шеккендерге көмек көрсету мәселелері бойынша тұрақты кешенді оқыту жүргізу. 1.13 профилактикалық бақылауда және есепте тұрған, оның ішінде алкогольдік ішімдіктерді теріс пайдаланатын адамдармен профилактикалық жұмыстар күшейтілсін. 1.14 тұрмыстық зорлық-зомбылық фактілері туралы өтініштер мен хабарламаларды тіркеу үшін барлық уәкілетті органдарға біріктірілген ақпараттық деректер базасын қалыптастыру.
Посткеңестікте Армения, Грузия, Литва, Тәжікстан, Өзбекстан және Украинада қасақана жеңіл дене жарақаты мен ұрып – соғу қылмыстық жауапкершілікке тартылды, Молдовада ұрып-соғу және жеңіл дене жарақаты отбасылық салада, Әзірбайжанда, Беларуссияда, Қырғызстанда және Ресейде тек қасақана жеңіл дене жарақаты қылмыстық жауапкершілікке тартылды, ал ұрып-соғу тек қылмыстық жауапкершілікке	1.15 отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласында әкімшілік құқық бұзушылық жасаған адамның мінез-құлқына қойылатын ерекше талаптардың қатарында психолог-маманның оңалту курстарынан өту міндеттері белгіленсін (<i>ӘҚБтК 54-бабында көзделсін</i>). 1.16 ескерту сияқты жазалау шараларын алып тастау арқылы ҰҚК үшін әкімшілік жауапкершілікті күшейту; 1.17 отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу саласындағы өз қызметі туралы кең ауқымды ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын жүйелі негізде жүргізу; 1.18 олармен әрі қарай кешенді жұмыс істеу үшін агрессорлардың мәліметтер базасын құру.

тартылды қайталану жағдайында Қырғызстанда, Ресейде және Беларусьияда ауырлататын жағдайлар болған кезде. Молдовада 2010 жылы «Отбасындағы зорлық-зомбылық» атты жеке мақала енгізілді. Грузияда 2018 жылдан бастап отбасындағы зорлық-зомбылық қылмыстық жауапкершілікке тартылды. Қырғызстанда 2021 жылдан бастап отбасылық зорлық-зомбылық қылмыстық жауапкершілікке тартылды. Өзбекстанда 2023 жылы «Отбасылық (тұрмыстық) зорлық-зомбылық» атты жеке мақала енгізілді. Қазақстан-жеңіл дене жарақаты криминализацияланбаған ТМД-ның жалғыз мемлекеті.	1.19 тұрғындарға үнемі зерттеулер мен сауалнамалар жүргізу, сенім қызметтерін күшейту, жасөспірімдерге өмірлік қиындықтарды жеңуге көмектесетін Сенім телефондары; 1.20 отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласында құқық бұзушылармен профилактикалық жұмыстар жүргізу; 1.21 отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу бөлігінде ҮЕҰ-мен өзара іс-қимыл жөніндегі жұмысты жалғастыру; 1.22 қызметкерлерді тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарымен жұмыс істеу дағдыларына үйрету мәселесін пысықтау. 2. ҚР ІІМ Тергеу департаментіне ҚК-нің 105-бабы бойынша қылмыстық істерді сотқа дейінгі тергеу барысында қылмыстық құқық бұзушылық жасауға ықпал еткен себептер мен жағдайларды жою туралы ҚЖК-нің 200-бабы тәртібінде ұсыныстар енгізе отырып, кәмететке толмағандардың өз-өзіне қол жұмсауына ықпал еткен себептер мен жағдайларды анықтау жөнінде міндетті түрде шаралар қабылдау ұсынылсын. 3. Қоғамдық кеңес пен Әкімшілік полиция комитеті Мәдениет және ақпарат, сондай-ақ Еңбек және әлеуметтік қорғау министрлігіне отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық саласындағы ұсынымдарды жіберу туралы мәселені пысықтасын: 3.1 әлеуметтік қолайсыздық және тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселелеріне байланысты проблемаларға жүйелі мониторинг және талдау жүргізу; 3.2 тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарын және әлеуметтік қауіпті жағдайдағы отбасыларды анықтаудың тиімді тетігін пысықтау; 3.3 дағдарыс орталықтарының жұмыс істеуі үшін қолайлы бәсекелестік ортаны және жағдайларды қалыптастыру бойынша жұмыс жүргізу; 3.4 отбасын қолдау қызметін, әсіресе аудандық деңгейде құру мүмкіндігін қарастыру.
---	--

4. Имидждік жұмыс және ішкі коммуникациялар департаментіне сарапшылар мен ҮЕҰ өкілдерінің бұқаралық аппарат құралдарында кеңінен жарияланатын отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық туралы ұсыныстарына назар аударуды ұсыну.
Қорытынды хаттама, оның ішінде БАҚ - та және ІІМ интернет-ресурссында жариялансын.

**Ішкі істер органдары
 қызметінің мәселелері жөніндегі
 қоғамдық кеңес төрағасы**

Р. Ошақбаев

**Ішкі істер органдары
 қызметінің мәселелері жөніндегі
 қоғамдық кеңес хатшысы**

Қ. Елубаев